
COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinte : *Prea Fericitul Părinte IUSTIN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Membri : *din partea Institutului teologic de grad universitar din București : P. C. Pr. Rector MIRCEA CHIALDA ; P. C. Pr. conf. D. POPESCU ; din partea Institutului teologic de grad universitar din Sibiu : P. C. Pr. Rector GRIGORIE MARCU și P. C. Diac. Prof. CONSTANTIN VOICU.*

Redactor : *ADRIAN POPESCU.*

COLABORATORI

Inalt Prea Sfinșii Mitropoliți și Prea Sfinșii Episcopi, Prea Cucernici, Preoți Profesori de la Institutele teologice de grad universitar, candidați la titlul de doctor în teologie, studenții Institutelor teologice și Prea Cucernicii Preoți.

NATURA SINODICITĂȚII

Pr. Prof. D. Stăniloae

Nu se poate vorbi de natura sinodicității Bisericii fără a se vorbi de cele ale acestei sinodicități.

1. Una dintre aceste baze este umanitatea ca întreg identic după natură, dar divers în persoanele care îl constituie. Noi, oamenii, suntem identici după ființa noastră umană, dar deosebiți ca persoane. Comunicăm și chip firesc și necesar, dar ne alegem partenerii de comunicare și scopul ei nu se confundă. Fiecare din noi reprezentăm ființa umană în chip egal și totuși nici unul nu putem trăi singur, în afară de orice comunicare.

Dumnezeu însuși a spus la creație : «Nu este bine să fie omul singur. Să facem ajutor asemenea lui » (Fac. II, 18). Aceasta e egal cu : «Nu este bine să fie omul singur». O singurătate temporală echivalează cu singurătatea în scurtă vreme a speciei umane. O singurătate eternă este o singurătate și insuportabilă plictiseală și sărăcie spirituală. Nu-l poate scoate din singurătatea lui lumea animală, cu atât mai puțin cea minerească.

El are nevoie de persoane asemenea lui, de aceeași ființă cu el, în chip dialogic de cuvânt. Are nevoie de astfel de persoane atât de mult, încât în dialogic vorbind — după ce a făcut Dumnezeu femeia, vorbește de singurătate alternativ la plural și la singular, ceea ce înseamnă, că numai în comună cu alții omul este om întreg sau poate dezvolta posibilitățile sale omului : «Și a făcut Dumnezeu pe om ; după chipul lui Dumnezeu i-a făcut pe ei» (Fac. I, 27), binecuvîntîndu-i să se înmulțească, pentru ca în prima pereche să nu rămînă singură (Fac. I, 28).

Omul este ființă dialogică. Aceasta înseamnă că trebuie să comunice cu ceilalți gîndurile sale, simțirile sale, să apeleze la ajutorul lor și să se ajute de la ceilalți gîndurile, simțirile și ajutorul lor. Iar aceasta înseamnă că sînt capabili să se înțeleagă, că gîndirea și simțirea lor sunt comune. Dar gîndirea și-o îmbogățesc și simțirea și-o realizează în comună numai împreună ; că își produc simțirile și relația între ei. Nu putem vorbi de trebuința colaborării pentru a descoperi împreună legile naturii și a prelucra disponibilitățile ei spre folosul comun. Dacă animalele nu sînt ființe dialogice și de aceea nici cuvîntătoare, deci nu ies din singurătatea lor decît pentru a se înmulți spre folosul omului, omul este în însăși esența lui o ființă dialogică, nescufundată în singurătate, în viață de caracterul comunității.

Prin dialog oamenii sînt legați și totuși liberi. Nici unul nu poate trăi în afara de celălalt în această legătură, decît prin abuz, care e refuzat

de celălalt lăuntric și pînă la urmă și exterior. Dar ei dispun împreună de modul folosirii legăturii lor. Și faptul acesta îl ferește pe fiecare de a se depărta prea tare de ceea ce e potrivit firii umane.

E o temă de adîncit faptul paradoxal că omul individual este unul întreg și în același timp că luat singur de sine este profund singur și că nu poate suporta singurătatea, că singurătatea este nefirească, contrară firii lui. Fiecare om reprezintă umanul întreg, dar în același timp numai în comunicare mai mult decît voluntară cu ceilalți. Teologii ruși, începînd cu V. Lossky, au văzut în necesitatea și în satisfacerea cît mai deplină a comunicării cu ceilalți caracterul de persoană al omului. Cînd omul slăbește comunicarea cu ceilalți cade la starea de individ, spune el. Dar e de observat că omul nu poate realiza niciodată complet starea de individ, fie prin singurătate totală, fie prin manipularea celorlalți, chiar prin cuvînt, ca mijloace ale satisfacerii intereselor sale, care e și ea, pînă la urmă, un fel de desingurătate. Într-un chip bun sau rău el este fără să vrea în relație cu ceilalți, deci într-o dependență de ei și într-o comunicare cu ei. Desigur, firea sinodicității umane s-ar satisface deplin cînd oamenii n-ar căuta să slăbească și să desfiigureze comunicarea între ei, ci ar folosi-o spre buna lor înțelegere în libertate.

2. Din punct de vedere teologic, natura sinodicității umane în sens larg își are, la rîndul ei, baza în faptul că omul e făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. O spune aceasta Dumnezeu însuși. Căci înainte de a face pe om, zice: «Să facem pe om după chipul Nostru» (Fac. I, 26). Deci se numește pe Sine la plural și totuși se dă ca model al chipului uman la singular. Iar după ce a făcut pe Eva ca ajutor lui Adam, se spune că «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu i-a făcut pe ea». Deci chipul e unul, dar oamenii făcuți sînt doi și, implicit, mai mulți. Însuși Dumnezeu este, deci, o unitate de ființă într-o Treime de persoane și așa sînt făcuți și oamenii. Sfîntul Grigorie de Nisa a spus că «nu într-o parte a naturii se află chipul, nici într-un membru al ei se găsește harul, ci natura în totalitatea ei este chipul lui Dumnezeu». Chipul se activează în concret în relațiile între persoanele umane. În teologul rus Ciprian Kern, comentînd pe Sfîntul Grigorie Palama, spune: «În alt înțeles, asemănarea cu Dumnezeu nu e numai chipul unei persoane din Sfînta Treime, ci al întregii Treimi de viață făcătoare. Omul credincios reflectă astfel în sine, în structura și viața sa spirituală, viața intertreimică a dumnezeirii. Aceasta au învățat-o Sfîntul Grigorie de Nisa, Sfîntul Chiril din Alexandria, Fericitul Teodoret, Vasile de Seleucia, Atanasie Sinaitul, Ioan Damaschin, Fotie»².

3. S-ar putea spune că această sinodicitate naturală, sau creațională, se manifestă pe o rază mai restrînsă în familie și, pe plan mai larg, în fiecare națiune. În familie există o unitate și în același timp o necoincidență în fundare a persoanelor, o afirmare a unității lor în libertate. Nu o simțire externă face pe membrii unei familii să se mențină într-o unitate, ci

1. P.G., 44, 185 C.

2. *Antologia Sf. Grigoriu Palamit* (rus.), Paris, Ymca Press, 1969, p. 355.

pornire interioară, ca și faptul că au, pe lângă anumite interese comune, un mod de a fi comun. Există un duh al fiecărei familii. Dar familia nu se poate închide în ea însăși. Ea are nevoie de alte familii. Sinodicitatea aspiră la realizarea ei pe planul universal uman.

Pe lângă toate divergențele de concepții între membrii acesteia, totuși ei au ceva comun care-i ține într-o unitate. E limba comună în primul rând, iar limba comună s-a format dintr-o îndelungată viețuire comună, pe un teritoriu comun, într-o istorie comună; și conținutul ei de înțelesuri, cu toate că e identic cu conținutul general uman, dă acestui conținut nuanțe de simțire și de înțelegere proprii. Aceasta face ca neamurile să reprezinte și ele împreună o anumită sinodicitate naturală.

Păcatul a făcut ca realizarea unității armonioase a umanității în diversitatea de persoane să fie împiedicată, sau ca diversitatea să fie folosită ca pricină de neînțelegeri și de luptă între ele.

Păcatul a făcut și face ca atât unitatea umanității, cât și diversitatea de persoane și de neamuri să fie folosite ca pricini de abuzuri, prin accentuarea unilaterală a uneia sau alteia.

Sinodicitatea este echilibrul sănătos între unitate și diversitate, sau menținerea și manifestarea diversului în cadrul unității, fără slăbirea unității, și fără amenințarea diversității.

4. Sinodicitatea în acest sens e realizată în Hristos și în Biserică, ca adunare a tuturor în Hristos.

În Hristos nu se anulează ordinea creației, sau faptul unității umanului în diversitatea persoanelor. Despre faptul că persoanele individuale unite în Hristos nu sînt destinate să se confunde într-o masă uniformă, ci dimpotrivă sînt chemate să-și dezvolte la maximum caracterele lor proprii, ne vorbește întreaga învățătură a Sfintului Apostol Pavel despre felurimea darurilor ce se primesc în Hristos după felurimea însușirilor lor naturale (Rom. XII, 5).

În Biserică, ca în trupul lui Hristos extins în chip tainic, deși nu se anulează diversitatea naturală a persoanelor și a națiunilor, se restabilește și se dezvoltă unitatea de gândire a umanității celei una, ridicîndu-se din starea contradictorie la care păcatul a dus această diversitate. În Biserică se realizează în planul gândirii o unitate asemenea unității dintre mădularele unui trup sănătos, în care mădularele nu se luptă între ele și fiecare își poate împlini deplin funcția sa spre sănătatea întregului trup.

Această unitate se realizează datorită lucrării aceluiasi Duh al lui Hristos. «Darurile sînt felurite, dar Duhul este același», spune Sfintul Apostol Pavel (I Cor. XII, 4). Iar aceasta «ca să nu fie neunire în trup, ci mădularele să îngrijească deopotrivă unele de altele» (I Cor. XII, 25).

Sfinții Părinți au înfățișat pe larg această unitate într-o diversitate simfonică a Bisericii. Sfintul Grigorie de Nisa, opunînd dezbinării sau diversității contradictorii produsă la turnul Babel, sau prin păcat, unitatea în diversitatea simfonică, restabilă și desăvîrșită în Biserică prin

pogorirea Sfintului Duh, zice : «Căci trebuia ca cei ce au rupt coeziunea (τῆν ὁμοφωνίαν) la clădirea turnului, să vină iarăși la conglutinare odată cu zidirea duhovnicească a Bisericii»³.

Sfintul Grigorie de Nazianz opune, la fel, dezbinării produsă de păcat la turnul Babel, armonia la care ne ridică Sfintul Duh. «Căci același Duh unic, revărsându-se în mulți aceeași înțelegere, sint chemați toți într-o unică armonie» (εἰς μίαν ἁρμονίαν συναίχεται)⁴.

E vorba, deci, de nașterea unei gândiri comune în cei ce sînt uniți la aceeași credință prin sălășluirea aceluiași Duh în Hristos. Acest uniment s-a produs odată cu nașterea Bisericii. S-ar putea spune că s-a mai prin aceasta ia ființă Biserica : prin nașterea unei gândiri comune unitate între cei ce vin la credință și între Apostoli, datorită faptului că această gândire comună înseamnă totodată o trăire comună în această realitate a vieții dumnezeiești a lui Hristos.

Cel ce face din credincioșii în Hristos un singur trup duhovnicesc între ei și cu Hristos, deși sînt menținuți în darurile lor naturale deosebite și sînt întăriți în ele prin darurile dumnezeiești, mai presus de toate, este Duhul Sfînt, căci Duhul Sfînt este aducătorul în ei al vieții dumnezeiești din umanitatea lui Hristos. Duhul Sfînt îi leagă pe credincioși cu darurile lor deosebite sau cu modurile deosebite de a trăi și pune în lucrare aceeași viață dumnezeiască a lui Hristos. El îi unifică pe credincioși întreolaltă, căci El e purtătorul vieții lor comune prin darurile din Dumnezeu și El îi face să se deschidă ei fiecare după capacitatea și modul lui personal. El creează în fiecare, odată cu aceasta, conștiința apartenenței la ceilalți, a apartenenței la același Hristos, deci a apartenenței la Biserică, deci conștiința că sînt purtătorii aceluiași Duh. Duhul Sfînt imprimă în fiecare aceeași viață dumnezeiască a lui Hristos, în modul lui propriu, dar odată cu aceasta și sentimentul că darul lui este în modul lui de a primi și activa viața dumnezeiască are nevoie de darurile celorlalți, sau de modurile de a primi și activa această viață față de către ceilalți, dar și că darul lui e de folos celorlalți, sau e pentru ei. Duhul eliberează de păcatul separării și contradicției și întărește unitatea de comunicare între toți cei ce cred, pentru că în calitatea Lui Dumnezeu e pentru toți, sau aduce viața dumnezeiască cea care se revărsă în toți, pentru a uni pe toți. Duhul face din toți întregul duhovnicesc organic, sau simfonic al Bisericii (ὅλον) întărind o pornire naturală pusă în toți de Dumnezeu tuturor prin creație.

Sfintul Maxim Mărturisitorul spune că în Hristos se restabilește unitatea dintre noi și Dumnezeu, unire care s-a pierdut prin păcat, piergîndu-se umanității luată din noi, Hristos «ne-a învrednicit să fim uniți la aceeași cu Sine după omenitatea Sa, precum am fost rînduiți dinainte de veacuri să fim în El mădulare ale trupului Lui». «Căci tuturor a fost vădit că taina săvîrșită în Hristos la sfîrșitul veacului este în chip de doielnic dovada și împlinirea celei puse la începutul veacului în chip de topărinte»⁵.

3. In S. Stephanum, P.G., 46, 705.

4. In Pentecostem, Hom. XVI ; P.G., 36, 448.

5. Ambigua, P.G., 91, col. 1097.

și cei doi Grigorie (de Nisa și de Nazianz), așa afirmă și Sfântul Ioan Gură de Aur, anume că precum la turnul Babel limbile au stricat unitatea existentă, așa la Cincizecime tot limbile «au unit ecumena și au adus la aceeași gândire cele dezbinat»; Duhul revărsînd iubirea și lumina adevărată — căci nu e decît una și aceeași lumină — «a întemeiat și pe ea au ridicat zidirea» (Biserica)⁶.

Sfântul Ioan Gură de Aur adîncește paradoxul că mădulele între ele nu sînt numai deosebite între ele, ci au și ceva comun care le unește, așa cum e cazul și cu mădulele trupului. Trupul se caracterizează tocmai prin unitatea ce există între mădulele deosebite. Dacă n-ar fi mădulele deosebite, n-ăr fi trup. Căci uniformitatea nu constituie un trup. Dar, pe de altă parte, dacă mădulele ar fi numai deosebite, n-ar avea forma o unitate; deci, iarăși n-ar constitui un trup. Unitatea trupului care rezultă din armonia lor e așa de mare că ea dă o egalitate de valoare tuturor mădulelor, căci în fiecare se reflectă trupul întreg cu specificul lui.

Dar, după ce a semnalat simplu paradoxul, Sfântul Ioan Gură de Aur dă și explicația: «Egalitatea în cinstire a mădulelor se datorește faptului că ele fac un lucru comun, faptului că cele mici iau parte la împlinirea lucrurilor mari împreună cu cele mari, faptului că valoarea fiecăreia de la lucrul comun împlinit se răspîndește ca un nimb peste toate mădulele care au luat parte la împlinirea lui»⁷.

Aceasta înseamnă că unitatea organismului se vede în fiecare mădușă și se susține prin toate.

Formulînd mai precis paradoxul unității trupului și al deosebirii mădulelor, Sfântul Ioan Gură de Aur zice: «Căci fiecare din mădulele trupului are și o lucrare proprie și una comună. Și, de asemenea, este și o frumusețe proprie fiecăreia și una comună».

Aceasta înseamnă că întregul lucrează în toate și prin aceasta toate fac o lucrare comună. Dar întregul lucrînd în toate sau toate împlinind o lucrare comună, această lucrare comună nu le desființează în ceea ce sînt deosebit și astfel lucrarea comună are o complexitate, o bogăție și o reflectată în fiecare mădușă, dîndu-i acestuia frumusețea unică a întregului, dar această frumusețe luînd forma proprie mădușarului.

Reținem, deci, din prezentarea Bisericii făcută de Sfântul Ioan Gură de Aur ca idee generală, prezența și lucrarea întregului în fiecare mădușă. Acest întreg (ὅλον) este Biserica. Ea face ca fiecare mădușă să-și împlinească lucrarea proprie, dar în așa fel ca ea să fie în același timp și o lucrare făcută prin puterea ce i-o dă întregul, spre folosul întregului, și să fie o lucrare a Bisericii pentru Biserică. Dar ceea ce dă Bisericii acest caracter de întreg este Duhul Sfînt, încît, în ultima analiză, Duhul este cel care, dînd darurile deosebite, face ca ele să fie ale Lui și ale Bisericii ca întreg.

Duhul fiind întreg în fiecare credincios, iar prin aceasta constituind unitatea care-i ține pe toți legați, se poate spune că toți sînt prezenți în

6. *De Sancta Pentecoste*, Hom. II; P.G., 50, 467.

7. *In Epist. I ad Cor.*, Hom. XXX; P.G. 60, 253.

El, ca într-un fel de «loc» spiritual și dinamic, în care sînt adunați toți fără ca acest «loc» să-i confunde, ci unindu-i ca o punte așezată viu și mobil între toți. Persoana Lui dumnezeiască cuprinde toate persoanele umane ale celor ce cred, sau e între toate, dîndu-le puterea să rămîin legate și între ele și să sporească împreună în înțelegerea lui Dumnezeu și în dragostea dintre ele.

Dreapta învățătură despre sinodicitatea Bisericii, care îmbină paradoxal și mai presus de înțelegere unitatea și deosebirea persoanelor în ea, are ceva asemănător cu învățătura despre unitatea de ființă și deosebirea de persoane din Sfînta Treime sau despre unitatea de ipostază și deosebirea de firi din Iisus Hristos. Toate trei învățăturile se caracterizează prin aceeași îmbinare a unor laturi opuse (*coincidentia oppositorum*). Îmbinarea aceasta desfăcînd-o pentru a lua una sau alta din cele două laturi, în mod simplist, din refuzul de a accepta taina acestor îmbinări, s-au născut toate ereziile. Ortodoxia se dovedește în toate cele trei învățături ca îmbrățișînd ambele aspecte opuse sau ambele forme ale realității, care sînt opuse. Ortodoxia echivalează astfel cu opusul unilateralității, născută totdeauna dintr-o înțelegere prea simplist rațională a realității.

Așa cum din tendința de a reduce îmbinarea paradoxală a unității de ființă și a trinității de persoane în Sfînta Treime, fie la unitate, fie la trinitate, s-a născut erezia sabeliană sau triteistă, iar din tendința de a reduce îmbinarea paradoxală a unității de persoană și a dualității de firi în Hristos, s-a născut erezia nestoriană și cea monofizită, căzîndu-se atît în privința Treimii cît și a lui Hristos într-o latură sau alta, pe cînd dreaptă credință le-a menținut îmbinate pe amîndouă; așa au făcut confesiunile occidentale și în privința Bisericii: catolicismul a ales unitatea cu păgubirea libertății persoanelor credincioase și a valorificării lor pe toate planurile, iar protestantismul a ales libertatea sau diversitatea persoanelor, cu păgubirea unității Bisericii.

Cele două forme de creștinism occidental au ajuns la neînțelegerea tainei Bisericii, pornind de la întrebarea: poate fi menținută unitatea de gîndire împreună cu libertatea unor persoane înzestrate cu daruri deosebite de înțelegere? Voința de a rămîne în această unitate nu cere o renunțare la o gîndire personală multiplicată împreună cu numărul persoanelor? Socotind că nu se pot împăca cele două, catolicismul a ales alternativa unității cu sacrificarea gîndirii personale, iar protestantismul a ales libertatea de gîndire personală cu sacrificarea unității Bisericii.

Greșeala ambelor părți, căzute într-o unilateralitate sau alta, socotînd opusă celeilalte, provine din faptul mai adînc că n-au conceput adevărul dumnezeiesc ca o infinitate și nici cunoașterea lui ca o experiență ca o înaintare în experiența acestei infinități, în măsura progresului duhovnicesc, puțînd contribui toți la înțelegerea lui, în măsura acestei trăiri, fără să iasă nici unul din unitatea trăirii și deci a cunoașterii acestei infinități. Nu și-au dat seama că înțelegerea persoanelor se află pe diferite trepte, dar toți sînt conștienți că se află în aceeași realitate infinită.

Confesiunile occidentale au conceput adevărul despre Dumnezeu ca fiind cunoscut în chip rațional de la distanță și avînd să fie formulat pe baza unor speculații logice cit mai corecte, cit mai consecvente și mai sistematizate. Dar, întrucît premisele de la care pornesc aceste speculații pot fi variate, învățăturile despre Dumnezeu pot fi și ele variate. Și atunci se pune chestiunea de a impune una din aceste gîndiri, în general opuse, sau de a lăsa tuturor puțința să se afirme. Catolicismul a ales prima parte a alternativei, protestantismul pe a doua.

Socotim că ar fi de mare importanță și folos pentru restabilirea unității creștine, ca un viitor sinod să formuleze — după o gîndire adîncită la care s-ar putea angaja cit mai mult forțele gîndirii ortodoxe și chiar foruri ca Consiliul Ecumenic al Bisericilor — mai precis această dreaptă sau larg-cuprinzătoare învățătură despre Biserică, pentru a ajuta celelalte formațiuni creștine să iasă din unilateralitatea lor îngust-simplificatoare a înțelegerii Bisericii și să adopte înțelesul Bisericii ca îmbinînd în mod paradoxal unitatea și diversitatea, fără păgubirea nici uneia din aceste laturi, adică înțelesul Bisericii ca *sinodicitate adevărată*. Pregătirea aceasta teologică a înțelegerii sinodicității Bisericii ar avea să arate cum cunoașterea diferiților membri ai Bisericii se înscriu în mod liber ca niște trepte în unitatea aceleiași scări care înaintează în infinitatea aceleiași realități dumnezeiești, sau ca niște scufundări de scafandrii în același ocean spiritual, dar la nivele diferite, prin puncte diferite, însă toți cu conștiința că se află în același ocean și fiecare își poate comunica experiența lui celorlalți și o poate primi pe a acelora, îmbogățind cunoștința comună a tuturor.

5. Dar se pune întrebarea : în ce raport se află sinodalitatea episcopală cu sinodicitatea Bisericii în sens larg ? (Am ales termenul «sinodicitate» pentru caracterul general al Bisericii de îmbinare a unității cu diversitatea armonioasă, pentru a înlocui termenul «sobornicitate»). În ce măsură sinodalitatea episcopală poate fi o reprezentare a sinodicității Bisericii ?

Unii teologi socotesc că e o slujire rezervată episcopilor și preoților aceea de a săvîrși Tainele și de a păstra disciplina în Biserică, dar nu și aceea de a învăța și chiar de a afla sensul autentic al unui adevăr cuprins în Revelație. Astfel Homiakov spune : «Cunoașterea adevărului [creștin] este strict despărțită de obligațiile ierarhice, adică de administrarea Tainelor și de menținerea disciplinei bisericești»⁸.

Serghie Bulgakov merge pe aceeași linie, declarînd că adevărul [creștin] se întuiește în supraconștientul comun al Bisericii, în care lucrează prin excelență Duhul Sfînt ; după el, sinodului îi revine numai rolul de a proclama acest adevăr în definiții dogmatice.

Alți teologi ortodocși, ca de exemplu Andrusos, recunoscînd pe de o parte că ierarhia e infailibilă în totalitatea ei, numai pentru că reprezintă Biserica în întregime, aprobă pe de altă parte următoarele propoziții din *Mărturisirea* lui Dositei : «Dar învățătura prin Duhul Sfînt nu luminează Biserica nemijlocit, ci prin Sfinții Părinți și prin conducătorii

8. La St. Zankow, *Das orth. Christentum des Ostens*, Berlin, 1938, p. 25.

Bisericii catolice (= întregi)» și: «Prea Sfântul Duh, lucrând totdeauna prin Sfinții Părinți și prin conducători, izbăvește Biserica de orice rătăcire»⁹. Iar Andrutsoș însuși adaugă: «Ierarhia reprezintă Biserica, sinoadele ecumenice nu din porunca credincioșilor, ci jure divino, printr-un triviu cu chemarea ei de la Dumnezeu, iar definind credința pe care trebuie să o mărturisească în toată Biserica, își ia autoritatea sa de la Duhul Sfânt, care călăuzește Biserica după făgăduințele nemincinoase ale Domnului»¹⁰.

Poate că fiecare din aceste opinii are o parte de adevăr. Deci el se afla undeva la mijloc. Nu se poate socoti că cunoașterea adevărului are în Ortodoxie o anumită legătură cu slujba rugăciunii, care constituie o parte esențială a săvârșirii Tainelor. Și nici că păstrarea disciplinei în Biserică, care e și o sfătuire a credincioșilor, nu are o legătură cu slujirea învățării. Apoi în toată societatea omenească în general există o preocupare pentru libertatea și valoarea fiecărei persoane, mai există și o anumită lucrare pedagogică săvârșită de cei mai maturi și mai pregătiți asupra celor mai tineri și mai puțin pregătiți. Întrucât membrii ierarhiei se află mai mult timp în rugăciunea cultului Bisericii și se pregătesc mai mult în cele ale învățării Bisericii, nu li se poate contesta un anumit rol deosebit în împlinirea funcției pedagogice în Biserică. Se înțelege înțeles că aceasta trebuie făcută nu pentru stăpânire asupra celor pe care trebuie să învețe, ci cu conștiința că aceia sînt subiecte dotate cu libertate și cu grija de a-i crește la un nivel duhovnicesc pe cît se poate asemenea celui al lor și la capacitatea de a folosi libertatea lor în modul cel mai folositor realizării lor adevărate ca oameni și al mîntuirii lor.

Pe de altă parte, nu trebuie uitat factorul duhovnicesc în viața Bisericii. Acesta are un mare rol în cunoașterea adevărului și în puterea de învățare a altora. Și există în Biserică foarte mulți membrii cu o viață duhovnicească adeseori mai ridicată de a unora din membrii ierarhiei. Aceasta face ca cunoașterea și învățarea adevărului de către membrii ierarhiei să fie condiționată și completată în general de Biserică, în care se dezvoltă o înțelegere vie și aprofundată și o răspîndire a adevărului.

Ținînd seama de toate acestea, se poate spune că ierarhia are un rol deosebit și — în baza lui — și o poziție deosebită în Biserică, și această poziție o îndreptățește nu numai la săvârșirea Tainelor și la păstoriarea credincioșilor, ci, în strînsă legătură cu acestea, acest har și această poziție formează temeiul și pentru un rol deosebit în învățarea adevărului și păstrarea lui și în formularea lui în sinoadele ecumenice. Dar această slujire ea nu le poate împlini decît în strînsă unire cu comunitatea Bisericească integrală. Ierarhii primesc harul deosebit de la Duhul Sfânt și în cadrul liturghiei, care nu se săvârșește fără comunitatea credincioșilor, ci în care, la rugăciunea ierarhilor hirotonizatori, se asociază rugăciunea credincioșilor. Așa cum prefacerea darurilor în trupul

9. Def. 18. 10. *Dogmatica*, trad. rom. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 86.

angele Domnului, deși se săvârșește prin invocarea Sfântului Duh, făcută de preot, dar nu în izolare, ci în ambianța de rugăciune a comunității, iar fel și hirotonia episcopului se face prin invocarea Duhului Sfânt de către ierarhii hirotonisitori, dar în ambianța de rugăciune a unei comunități liturgice, care contribuie și ea la pogorîrea harului arhieresc peste cel hirotonit. E un act care se săvârșește în mijlocul comunității adunate la Sfânta Liturghie, pentru săvârșirea ei. Duhul Sfânt nu hirotoneste pe cineva episcop în afara liturghiei, deci în afara comunității liturgice și a rugăciunii ei. De aceea, chiar de la originea acestei calități și slujbii a lui, episcopul este «pars in toto», nu «pars pro toto».

El își arată înainte de a fi hirotonit, credința sa, deci destoinicia sa de a împlini slujba de predare mai departe a învățaturii primită de la Apostoli și de a veghea la păstrarea ei, dar această mărturisire nu o face numai în fața ierarhilor hirotonisitori, ci și în fața poporului credincios. Se poate închipui deci și cazul cînd un candidat la hirotonie, mărturisind o învățătură greșită în vreun punct al credinței, ca cineva dintre credincioși să protesteze și ceilalți să i se asocieze și astfel hirotonia să nu se mai facă (cum au protestat credincioșii în Constantinopol împotriva patriarhului Nestorie cînd nega în predici că Maica Domnului este Născătoare de Dumnezeu). Deci, el trebuie să dea o mărturisire care în același timp cea primită de la Apostoli, dar și cea care e păstrată de obștea credincioșilor adică e credința lor. Aceasta e valabilă și pentru propovăduirea lui ca episcop hirotonit.

Episcopul are, prin urmare, și calitatea de a participa la sinodul episcopilor pentru definirea unor puncte ale credinței și nu trebuie să primească o delegație specială de la credincioși pentru aceasta. Dar el prezintă pleroma Bisericii sale în sinod și în tot timpul, prin faptul că este hirotonit și intronizat în cadrul liturghiei, săvârșită cu contribuția comunității în stare de rugăciune.

Iar sinodul nu poate formula decît credința ce există în Biserică și mărturisită de ea, și definițiile lui trebuie să exprime credința Bisericii. Aceasta se arată prin faptul că Biserica nu le respinge, ci le recepționează fie într-un mod tacit, fie prin acceptarea lor în cîntările și rugămintele cultului ei public.

Biserica dă temeiul anterior și pecetea posteroară definițiilor sinodale. Iar aceasta înseamnă că la formularea nouă a unui punct de credință s-a ajuns prin conlucrarea întregii Biserici, că în cadrul ei s-a copleșit în experiențele ei spirituale și prin reflecția activă și receptivă a credincioșilor, o formulă ce are să fie exprimată de sinod și că această pregătire face Biserica să asimileze această formulă.

Cu alte cuvinte Biserica pregătește sau se pregătește pentru hotărîrea ce le va lua sinodul și în cadrul ei se pregătesc și episcopii; și tot va stabili dacă formula dată corespunde cu concluzia la care a ajuns sinodul, prin experiențele și reflecția ei, prin gîndirea ei dinainte

de Sinod. Iar totul stă în legătură esențială cu învățătura moștenită de la Apostoli în mod neîntrerupt. Și nimeni nu poate păstra atât de fidel această moștenire ca Biserica în întregimea ei.

Numai în cazul că episcopii fac parte din această sinodicitate generală a Bisericii, sau sinodul lor reprezintă această sinodicitate generală, hotărârile lor în sinod vor fi valabile, pentru că prin ei se va exprima Biserica. Desigur, Biserica plină de Duhul Sfânt, în a cărei ambianță eu permit și episcopii un har deosebit al Duhului Sfânt, care e și un har al reprezentării ei, prin hirotonie.

De aceea, episcopii semnând definițiile la care au ajuns prin conlucrarea lor în sinod, puteau zice, pe de o parte : «Semnez pentru că așa cred Biserica mea», pe de altă parte : «Părutu-s-a Duhului Sfânt și nou».

Iar Sfântul Irineu a putut spune despre sinodul apostolic de la Ierusalim : «Acolo era adunată Biserica întreagă» (universa ecclesia convenerunt in unum) ¹¹.

Dacă preotul primește prin harul hirotoniei puterea de a aduna în sine, ca o rugăciune a sa, rugăciunea tuturor credincioșilor săi, cu simțirea lor, și aceasta face să coboare harul și ajutorul dumnezeiesc cerut peste ei în parte și peste toți în comun, episcopul primește prin harul mai bogat al hirotoniei sale, între celelalte capacități ale slujirii sale, pe aceea de a vedea, mereu în Duhul Sfânt, în mod coordonat ceea ce văd credincioșii săi, iar cu toți episcopii adunați la un loc în sinod, capacitatea de a vedea în mod coordonat și echilibrat ceea ce văd toate Bisericile lor, sau Biserica în întregime, călăuzită de Sfântul Duh.

11. *Adversus haereses*, III, 11, 6 ; P.G., 8, 925.

CHIPUL MAMEI SFÎNTULUI IOAN GURĂ DE AUR

Pr. Prof. Constantin Cornițescu

Sînt puține paginile care împletesc atîta grație și duioșie în exprimarea afecțiunii firești datorată binefăcătorilor, ce ar concura prin frumusețe cu cele ce vor a condensa iubirea și recunoștința fiilor față de părinți.

Și pe bună dreptate, dat fiind rolul părinților la formarea fiilor lor, stăruința și ereditatea, exemplul și educația fac uneori din fiii icoanele părinților și sînt tot atîtea motive de recunoștință pentru ei.

Sfîntii Părinți n-au făcut excepție de la această regulă. Ei au lăsat urme neegalabile atunci cînd au scris despre părinții lor. Asemenea părinți au lăsat Sfîntul Grigore de Nazianz, Sfîntul Grigore de Nyssa, Sfîntul Augustin ¹ și Sfîntul Ioan Gură de Aur.

Pentru a evoca personalitatea celei care a ilustrat chipul ideal al mamei creștine, chipul mamei Sfîntului Ioan Gură de Aur, trebuie fără dubie să ținem seama și de aprecierile contemporanilor. Totul însă îndreptățește să spunem că mama Sfîntului Ioan Gură de Aur este un model, impodobită de virtuți, care-și merită aureola de «fericită». Numele ei este consemnat de scriitorul bisericesc Socrat, care spune că se numea Antuza, iar soțul ei se numea Secundus ².

Originară din Antiohia Siriei, Antuza era totuși o grecoaică. Pare-se că tatăl Sf. Ioan nu era antiohian, ci roman, cum rezultă din numele Secundus ³ și venise aici ca ofițer distins în corpul de comandă al armatei. Situația lui de ofițer explică relațiile pe care le-a avut mai tîrziu cu fiul unui militar ⁴. În casa lor se punea mare preț pe virtute, pe dragă soldaților romani, destul de apropiați familiei lui Secundus. Dacă pentru alte nume cu prestigiu, care au trăit în «secolul de aur» al creștinismului avem multe date referitoare la familia în care s-a născut pentru Antuza nu avem aproape de loc. Totuși, atitudinea ei de mamă ne face să credem că venea dintr-o familie cu vechi tradiții creștine. Pentru că Sf. Ioan s-a născut la 354 ⁵ și pentru că Antuza era de

¹ Pr. Prof. Ioan G. Coman, *Mama Fer. Augustin*, «Studii Teologice», nr. 7-8, p. 391-410.

² Baur P. Chrysostomus, *Der Heilige Iohannes Chrysostomus und seine zeit*, 1929-1930, vol. I, p. 1.

³ Secundus avea o soră, Sabiniana, poate identică cu diaconița Sibiana, despre care se amintește din exil în scrisoarea XIII către Olimplada. Diaconița Sabiniana îl însoțea în exil la Cucuzis, dorind a-l însoți chiar în Siciția.

⁴ Sf. Ioan Hristostom, *Impotriva adversarilor vieții monahale*, III, 2; P.G., t. 369-370.

⁵ Pr. Prof. Ioan Coman fixează data nașterii Sf. Ioan Gură de Aur, în anul 354, în *Teologie, Manual pentru uzul studenților Institutelor teologice*, București, 1956, p. 199.